

Lihoslavl'n perinnekuoro esiintymässä Tverin vähemmistökansojen kulttuurijuhlissa toukokuussa 1998. (kuva: Veijo Saloheimo).

Karjalan kielen elvytys ja tverinkarjalaisten kulttuuriautonomia

Tarvitsevatko tverinkarjalaiset karjalan kieltä? Tämä kysymys tulee esille tuon tuostakin milloin lehdistössä, milloin filologien keskuudessa, milloin keskustelussa tuttuja ja ystävien kanssa.

Kielteistä vastausta perustellaan sillä, että mehän elämme vaikeita aikoja ja karjalaiset ovat muka jo sulautuneet venäjänkieliseen valtaväestöön eivätkä enää puhu omaa kieltään. Mutta karjalan kielipä on Tverin Karjalassa elossa. Monet ihmiset, etenkin kylissä, puhuvat äidinkieltään – ja mikä tärkeintä sitä puhuvat myös nuoret ja lapset.

Karjalan kieli pääsi arvoonsa, kun 1990-luvulla pienille kansoille jälleen suotiin laillinen oikeus elvyttää ja kehittää kulttuuriaan.

Historiallisena virstanpylväänä tverinkarjalaisten tiellä kohti kansallista itsemääräämisoikeutta oli 29. joulukuuta 1990, jolloin päätettiin Tverinkarjalaisten kulttuuriseuran perustamisesta Tverin alueella. Vuonna 1997 tverinkarjalaiset yhtenä ensimmäisistä kansallisuksista loivat uuden kulttuuriautonomialain nojalla tverin-

karjalaisten kansallisen kulttuuriautonomian ja tälle alaosastot seitsemään piirikuntaan. Vuonna 2001 perustettiin kaksi osastoa lisää, nimittäin Sonkovan ja Molokovan piirikuntaan.

Kieli on kulttuurin perusta

Tverinkarjalaisten kulttuuriseuran ja Tverinkarjalaisten kansallisen kulttuuriautonomian perustamisen päätavoitteena oli ja on edelleenkin tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin säilyttäminen. Ja jokaisen kulttuurin kulmakivenähän on kieli.

Kulttuuriseuran suunnitelmat olivat melko moninaiset, mutta kaikkein merkittävimpana ja ensiarvoisimpana asiana oli tverinkarjalaisen kirjakielen elvyttäminen. Tätä varten tarvittiin aapinen tverinkarjalan kielellä. Aloitteen tuon aapisen laatimisesta teki akateemikko Pertti Virtaranta, joka esitti asian tverinkarjalaisten kulttuuriseuran puheenjohtajalle Mihail Orloville luvaten julkaisuapua.

"Työ sai minut valtoihinsa niin täysin", on Mihail Orlov muistellut, "että istuin sen ää-

ressä yötä päivää ja sain aapisen valmiiksi kirjaimellisesti puolessatoista kuukaudessa. Sitä paitsi olimme hyvässä yhteisymmärryksessä aapisen kuvittajan taiteilija Nikolai Stepanovits Misurovin kanssa. Nyt minusta tuntuu, että olen valmistautunut tähän työhön läpi koko elämäni. On kovin surullista, ettei näitä onnellisia aikoja nähnyt Vasili Aleksejevits Vinogradov, joka oli tverinkarjalaisten kansallisen kulttuurin elvytyksen alullepanija. Hänen muistonsa on innoittanut minuakin omassa työssäni. Mutta sanon vielä: tällä aapisella on hyvin monta tekijää – en pelkästään minä!"

Orlovin aapisesta uuden alku

Aapisen työstäjät, Mihail Orlov ja muut Tverinkarjalaisten kulttuuriseuran jäsenet, päättivät ottaa karjalankielisen kirjoituksen pohjaksi latinalaiset aakkoset, joita oli käytetty oppikirjoissa ja lehdissä 1930-luvulla, mutta nykyaikaistaa niitä hieman. Päätös osoittautuikin ajan mittaan oikeaksi.

Orlov toi Suomeen aapisen käsikirjoituksen painatusta varten, ja valmiit kirjat tuotiin Tveriin vuoden 1992 lopulla. Vielä saman vuoden joulukuun 19. päivänä järjestettiin aapisen julkistaminen Orlovin synnyinseudulla Spirovin piiriin Kozlovan kylän koulussa.

Uudesta aapisesta, Bukvarista, tuli pitkän tien alku. Kirja täytti siihen kiinnitetyt suuret toiveet, sillä tämä aapinen juuri auttoi solmimaan uudeleen sukupolvien väliltä katkenneen yhteyden, palauttamaan tärkeimmän kansalta kadonneen rikkauden – sen kirjallisen alun. Näin toteutui siis ensimmäinen vaihe karjalan kirjakielen elvytyksessä. Vuodesta 1993 lähtien on Lihoslavl'n, Maksatihän, Rameskin ja Spirovin piirikunnassa seitsemässä koulussa opetettu lapsille vapaaehtoisena aineena äidinkieltä.

Lukukirjaa luetaan jo kouluissa

Seuraavana askeleena oli lukemiston laatiminen. Tähän hankkeeseen Mihail Orlov pyy-

si minut avukseen, mutta hän ei ennättänyt itse toteuttaa suunnitelmaansa. Kirjan laatiminen jäi minun tehtäväkseni. Vaikka olin ihan lapsesta asti hallinnut karjalan puhekielen hyvin, en ollut tottunut sitä kirjoittamaan, joten työn aloittaminen oli melko vaikeata. Vain sen ansiosta, että olin selvillä suomen kielipolista, kykenin kirjoittamaan kirjani ensimmäisen sivun – kertomuksen nimeltä Nagris eli Nauris, jonka käänsin suomen- ja tverinkarjalaksi sangen vaihtomasti.

Työni jatkui entistä sujuvammoin, kun aloin poimiskella tekstejä lastenkirjoista ja -lehdistä sekä Karjalan tasavallassa ilmestyvästä sanomalehdestä nimeltä Oma mua. Tein käännöksiä venäjältä, suomen- ja vienankarjalasta ja aunuksenkarjalasta. On mainittava, että kääntäminen aunuksenkarjalasta sujui helpoimmin.

Kirjan käsikirjoitus syntyi melko nopeasti, kuukaudessa, mutta julkaisuasuun saattaminen vei kaksi ja puoli vuotta. Kirjan taittovedos valmistui jälleen akateemikko Pertti Virtarannan aktiivisella myötävaikutuksella Suomessa, mutta kirja julkaistiin nimellä Armas šana vuonna 1998 Tverissä. Nykyään näitä kahta oppikirjaa, aapista ja lukukirjaa, käytetään kouluissa karjalan kielen alkeisopetuksessa. Kyseisiä kouluja on 16, ja muutamissa niistä karjalan kieli, oppilaiden äidinkieli, kuuluu jo viralliseen opetusohjelmaan.

Karjalan tasavalta on pyynnöstämme antanut meille apua Pekka Zaikovin ja Ljudmila Markianovan laatimilla karjalan kielen oppikirjoilla. Opettajat ovat kokeilleet niitä oppitunneillaan, mutta yleisesti on todettu, että murre-erojen vuoksi niiden käyttö on vaikeata karjalan opiskelussa tverinkarjalaisissa kouluissa. Juuri tämä vahvisti oikeaksi päätöksemme luoda omat oppikirjamme. Tätä tietä olemme jatkaneetkin.

Sanakirja, multimedia ja kielioppi

Vuoden 1994 lopulla Petroskoissa julkaistiin karjalan kielen tveriläismurteiden sanakirja, jonka kokosi Aleksandra Punžina. Tämä tverinkarjalaisille ainutlaatuinen teos, joka sisältää 17 000 sanaa, on ollut perustana tverinkarjalan säilyttämiseksi ja elvyttämiseksi. Sen avulla on tarjoutunut harvinais-

Mihail Orlov, kansallisen herätyksen edelläkävijä ja aapisen tekijä, oli omistautunut kokonaan karjalaisuuden asialle. Oikealla Pertti Virtaranta, vas. kozlovalainen opettaja Raisa Vasiljeva.

nen mahdollisuus palauttaa elävään puheeseen monia unohtuneita sanoja.

Puhevalmiuden parantamiseksi on Ljudmila Gromova laatinut kulttuurisäältäisen multimedialkonaisuuden Aiga paisa i lugie karielaksi. Kyseinen materiaali on syötetty Internetiin. Vielä tänä vuonna tuo materiaalikokonaisuus julkaistaan myös tavanomaisessa painetussa muodossa, ja sitä voidaan käyttää oppimateriaalina erilaisissa oppilaitoksissa.

Ajankohtaisena tehtävänä olisi tverinkarjalan kielioopin työstäminen Pekka Zaikovin laatiman karjalan kielioopin rinnalle.

Autonomiaorganisaatiomme tekee monitahoista suunnitelmallistatyötä karjalan kielen kehittämiseksi. Äidinkielen opetus on järjestetty 16 koulussa. Kaikissa kouluissa karjalan kielen opetuksesta huolehtivat sellaiset muiden aineiden opettajat, jotka itse hallitsevat hyvin karjalan puhekielen. Heille järjestetään vuosittain koulutusti-

laisuuksia, joissa ovat mukana asiantuntijat Aleksandra Punžina ja Pekka Zaikov Karjalan tasavallassa, sekä avoimia oppitunteja kokemusten vaihtamiseksi. Lihoslavlın opettajaopistossa koulutetaan karjalankielentaitoisia peruskoulun opettajia. Ensimmäinen opiskelija valmistui vuonna 1999. Tällä hetkellä opiskelee toinen opiskelija, jonka opettajana toimii Petroskojin pedagogisesta yliopistosta valmistunut Jelena Kiskina.

Karjalan Koivu Lihoslavlistä on tunnettu ja pidetty kuoro. (kuva: Veijo Saloheimo).

Tällä hetkellä koulutetaan karjalan kielen opettajia Tverin valtionyliopiston filologisessa tiedekunnassa, missä kuuden opiskelijan joukko on erikoistunut karjalan kielen ja kulttuurin opiskeluun. Kyseiselle ryhmälle opetetaan vieraana kieleinä suomea. Tämä on meidän tulevaisuutemme.

Autonomiaorganisaation vakinaisessa palveluksessa toimii karjalankielisen opetuksen pääspesialisti.

Monipuolista julkaisu-toimintaa

Tähän mennessä on ilmestynyt neljä Anatoli Golovkinin laatimaa tverinkarjalaisten historiaa käsittelevää venäjänkielistä oppikirjaa: Prosedsie tse rez veka (1998), Istorija Tverskoi Karelii (1999, täydennetty painos 2001), Žernova (Jauhinkivet 2000) ja Roždenie karelskoi pismennosti (2000). M. Zykus on laatinut karjalaisia kansallispujua esittelevän oppikirjan Posobie po karelskomu kostjumu (2001). On julkaistu myös kaunokirjallisuutta: Mihail Orlovin runokokoelma Ot-krovenie ja omaleimaisen karjalaisrunoilijan Stanislav Tarasovin runokokoelma Oma randa.

Vuonna 1997 järjestettiin Tverin aluehallinnon, Tverin valtionyliopiston ja Tverinkarjalaisten autonomiaorganisaation toimesta kansainvälinen tiedekonferenssi, jonka teemana oli "Tverinkarjalaisten historia ja kulttuuri - kehitysnäkymiä", ja julkaistiin kyseiseen aihepiiriin liittyviä tieteellisten artikkeleiden kokoelma.

Joukkotiedotusta ja elävää kulttuuria

Myös joukkoviestimet näyttelevät valtaosaa tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin elvyttämisessä. Vuodesta 1996 on ilmestynyt kerran kuussa sanomalehti Karielan Sana ja lähetetty radio-ohjelmaa otsikolla Tverin Karjala (toimittajana Georgi Orlov). Vuosina 2001-2002 Tverin televisiossa valmistui viisi tverinkarjalaisten nykypäivästä kertovaa televisio-ohjelmaa otsikolla Oma randa.

Tverinkarjalaisten kielen säilyttäminen ja kehitys liittyy kiinteästi kansan kulttuurielämään. Paikkakunnilla, missä tverinkarjalaisia on erityisen paljon, toimii 26 kulttuuritaloa ja kerhoa ja 19 kirjastoa. Karjalaisten elämää esitteleviä muse-

oita on kuusi. Tveriläisen Gor-kin kirjaston toimesta on järjestetty säännöllisiä seminaareja, joihin on osallistunut myös suomalaisia asiantuntijoita.

Tverin alueella on perustettu entistä lukuisampia karjalaisen kansanperinteen harrastajien ryhmiä - nykyään niitä on jo 18. Lihoslavl'n kulttuuritalon lauluyhtye Virzi, Tverin kaupungissa sijaitsevan alueellisen kulttuurikeskuksen yhtye Karjalan koivu ja Lihoslavl'in opettajaopiston yhtye Marjazet tunnetaan paitsi Tverin alueella myös kaukana alueen rajojen ulkopuolella. Ne ovat olleet esiintymässä suomalais-ugri-laisten kansojen yhteisillä festivaaleilla Suomessa, Unkarissa ja Karjalan tasavallassa.

Spirovin taidekoulun ja Lihoslavl'in musiikkikoulun puitteissa on perustettu kaksi lasten kanteleryhmää.

Tverinkarjalaisten autonomiaorganisaatio on järjestänyt yhdessä alueen kansanperinnekeseuksen kanssa viisi alueellista karjalaisen kulttuurin festivaalia ja kaksi alueellista kansallisen kulttuurin festivaalia. Tänä vuonna pidettiin toinen lapsille tarkoitettu karjalaisen kulttuurin festivaali.

Me haluamme säilyttää oman karjalaisen kieleemme, elvyttää karjalankielisen kirjalli-

suuden ja välittää sen lapsillemme. Juuri tähän tähtää karjalainen kirjallisuuden opetustoiminta.

Toivon kirjoittavan älymyksien yhdistävän ponnistuksensa yhtenäisen karjalaisen kirjallisuuden luomiseksi murteilla julkaistujen teosten pohjalta.

Haluan on myös osoittaa kiitokseni kaikille, jotka suoraan tai välillisesti, työnsä velvoittamina tai puhtaasti sydämensä halusta osallistuvat tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin elvyttämiseen ja auttavat suojelemaan ja kasvattamaan Tverin mailla tverinkarjalaisten vähälukuista kansaa.

ZOJA TURITŠEVA

Tverinkarjalaisten kansallisen kulttuuri-autonomian koulutus-asiantuntija

